

До разової спеціалізованої вченої ради
у Волинському національному університеті
імені Лесі Українки

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

д.е.н., професора Возняк Галини Василівни
на дисертаційну роботу **Мацюка Івана Миколайовича**
«Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Реформа децентралізації в Україні, яка паралельно супроводжувалась низкою супутніх змін в податковій та бюджетній сфері, послужили поштовхом до низки позитивних зрушень у практиці планування та управління розвитком територій. Мовиться про те, що змінились і рівні відповідальності за здійснення планування розвитку громад; змінились і підходи до управління місцевим розвитком. Тепер уся діяльність громад відбувається через стратегічне планування, яке розробляється і виконується громадою через проектну діяльність. Відповідно, змінились і суб'єкти управління. Громади самостійно приймають рішення відносно пріоритетів розвитку та пошуку можливостей для реалізації стратегічного бачення. В цьому контексті, актуалізація підходів до формування організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку на засадах інклюзивності та інноваційності потребує ретельного обговорення та відшукування нових рішень. Вважаю, що підняті в дисертації питання обґрунтування теоретичних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку – на часі, визначають актуальність і своєчасність даного дослідження.

Дисертаційна робота пов'язана з тематикою наукових досліджень, що виконувались у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, а саме: «Впровадження інклюзивних підходів до реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та їх сімей у цивільне суспільство й економіку України» (номер державної реєстрації 0124U000566) та «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (номер державної реєстрації 0123U101558), в межах яких автором розроблено організаційно-економічні підходи до формування стійких моделей місцевого розвитку з урахуванням потреб ветеранів та їхніх сімей; запропоновано

інструменти інтеграції цільових соціальних груп у процеси економічної активності на рівні територіальних громад; підготовлено аналітичні матеріали щодо посилення ролі місцевого самоврядування в реалізації інклюзивної політики реінтеграції; розроблено пропозиції щодо зміцнення організаційно – економічного потенціалу місцевих громад для ефективного реагування на виклики, пов'язані з релокацією підприємств та внутрішньою міграцією населення і ін.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості, цілісності та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, розроблених здобувачем, не викликає сумнівів. Ознайомлення із змістовним наповненням дисертаційної роботи Мацюка Івана Миколайовича дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, що представлено в ній характеризуються повнотою дослідження, послідовною та логічною структурною побудовою.

Достовірність висновків забезпечено використанням офіційних статистичних джерел, нормативно-правових документів, аналітичних матеріалів українських та міжнародних організацій та установ (Національного інституту стратегічних досліджень, ДУ «Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України, Всесвітнього економічного форуму, тощо). Застосовані дисертантом загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження дозволили забезпечити виконання поставлених у дисертації завдань. Зокрема, системний підхід дозволив розглянути місцевий розвиток як комплексну систему з багатьма взаємопов'язаними складовими; структурно-функціональний аналіз допоміг виявити взаємозв'язки між елементами механізмів та визначення їхньої ролі; логічне моделювання та алгоритмізація забезпечили розробку концептуальних і практичних моделей управління розвитком громад; динамічний аналіз і просторові оцінки дали можливість виявлення тенденцій і регіональних диспропорцій у розвитку; сценарний підхід і SWOT-аналіз сприяли стратегічному прогнозуванню й вибору напрямів удосконалення механізмів місцевого розвитку.

Мета дослідження, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку, відповідає задекларованій темі, а визначені наукові завдання логічно підпорядковані меті, що дозволило дисертанту отримати наукові положення, винесені на захист.

Висновки та рекомендації дисертації логічно впливають із результатів проведеного дослідження та наведених у другому розділі аналітичних

матеріалів. Автор демонструє вміння коректно інтерпретувати результати кількісного аналізу, не допускаючи надмірних узагальнень чи хибних екстраполяцій.

Апробація результатів є достатньою, про що свідчить перелік наукових праць здобувача (9) та їх представлення на 5 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, публікації в наукових фахових виданнях.

З огляду на вищевикладене, вважаю, що наукові положення та висновки є узгодженими та методично забезпеченими, зміст дисертаційної роботи Мацюка І.М. відповідає темі, поставленій меті та засвідчує завершеність дослідження.

Оцінка наукової новизни положень і отриманих результатів дисертаційної роботи

У дисертаційній роботі Мацюка Івана Миколайовича «Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку» одержано результати, які в сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання формування організаційно-економічного механізму місцевого розвитку на засадах інклюзивності та інноваційності.

Основні положення, що визначають наукову новизну дисертації такі:

- вперше запропоновано алгоритм удосконалення організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку на основі індексного профілю та типологізації територій, що дозволяє конструювати адаптивні стратегії розвитку (локальної інклюзії, структурного зростання, інтелектуального прориву та екологічної відповідальності), а його практична значущість полягає у забезпеченні переходу від універсальних до диференційованих моделей місцевої політики;

- удосконалено наукові положення інклюзивності місцевого розвитку як базового принципу залучення всіх груп населення до процесів розвитку, інтеграції ідей смарт-спеціалізації та цифровізації для посилення інноваційного потенціалу, а також урахування безпекових факторів як обов'язкової складової функціонування місцевих систем в умовах воєнних викликів, що сприятиме забезпеченню більш стійкої та адаптивної моделі розвитку територій;

- удосконалено організаційно-економічний механізм активізації інноваційного розвитку територій в умовах цифровізації та смарт-спеціалізації, який інтегрує різні інструменти розвитку в єдину систему, яка дає змогу формувати «точки зростання», підвищувати рівень інвестиційної привабливості та спроможність територій;

- удосконалено науковий підхід до комплексного вимірювання ефективності організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку на основі інтегрального індексу, який поєднує чотири складові: соціально-

інклюзивний, економічний, інноваційно-інвестиційний та екологічний, а практична значимість полягає у створенні аналітичного інструментарію прийняття управлінських рішень щодо підвищення інклюзивності та інноваційності місцевого розвитку.

Практичне значення результатів виконаного дослідження

Практична значимість результатів дослідження Мацюка І.М. визначається можливістю їх подальшого використання у діяльності регіональних та місцевих органів влади, а також у навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти. Представлені результати дослідження, доведені до рівня практичних напрацювань та рекомендацій, підтверджені довідками про впровадження, наданими: Департаментом фінансів Волинської обласної державної адміністрації (довідка від 29.07.2025 р. № № 1399/06-12/2-25); Відділом фінансів Луцької районної державної адміністрації (№ 136/01-08/2-25 від 29.07.2025 р.); Іваничівську селищною радою Володимирського району Волинської області (довідка від 29.07.2025 № 150) та Волинським національним університетом імені Лесі Українки під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення лекційних та практичних занять із освітніх компонентів «Інвестиційне забезпечення сталого розвитку», «Децентралізація та європейська інтеграція», «Економічний аналіз та моделювання процесів сталого розвитку», (довідка від 07.07.2025 р. № 03-24/04/2006).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях, зарахованих за темою дисертації

За темою дисертації здобувачем опубліковано 9 наукових праць, у тому числі у фахових наукових виданнях України категорії Б опубліковано 4 статті та розміщено 5 публікацій апробаційного характеру, авторський внесок становить 2,74 д.а. Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам п.8 Порядку присудження наукового ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, із змінами).

Структура та обсяг дисертаційної роботи

Дисертаційна робота містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Між розділами роботи існує гармонійний взаємозв'язок, що дозволяє говорити про логічність та

завершеність роботи. Обсяг основного тексту становить 244 сторінки. Дисертація містить 58 таблиць, 45 рисунків та 9 додатків. Список використаних джерел налічує 200 найменувань.

У вступі відображено актуальність теми дисертації, обґрунтовано його мету та завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, окреслено інформаційну основу, виокремлено елементи наукової новизни та практичне значення одержаних результатів, що пройшли відповідну апробацію.

У розділі 1 (с.26-90) «Теоретичні засади дослідження організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку» автором послідовно викладено наукові підходи до «місцевого розвитку» і «організаційно-економічних механізмів» (п. п. 1.1), опрацьовано інституційну та ресурсну складові місцевого розвитку (п. п. 1.2), а також систематизовано методичні підходи до його оцінювання (п. п. 1.3). Запропоноване в дисертації трактування організаційно – економічного механізму місцевого розвитку є логічним та відповідає загальній логіці проведеного дослідження.

В розділі 2 (с. 91-182) «Аналіз стану та тенденцій функціонування організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку в умовах війни та відбудови» проведений добротний структурно-функціональний аналіз формування механізмів місцевого розвитку на засадах інклюзивності та інноваційності (п. п. 2.1); наведено широкий аналітичний матеріал, побудований на використанні статистичних та інших відкритих даних; проведено нормалізацію показників (п.п. 2.3) для побудови інтегральних індексів у регіональній інтерпретації, що свідчить про володіння здобувачем сучасним кількісним інструментарієм. Заслуговує на увагу візуальне супроводження результатів (таблиці, графіки та діаграми).

У розділі 3 «Стратегічні напрями удосконалення організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку» на основі аналізу даних запропоновано підхід до удосконалення управління місцевим розвитком на основі індексного профілю та типологізації територій (п. п. 3.1.); напрацьовано організаційно-економічний механізм активізації інноваційного розвитку територій в умовах поглиблення процесів цифровізації із врахуванням смарт-спеціалізації (п.п.3.2) та підходи до посилення інклюзивного фінансового забезпечення місцевого розвитку (п.п.3.3), що надає дослідженню, в тому числі, завершеного, прикладного характеру.

Мовностилістичне оформлення роботи відповідає нормам наукової української мови. Матеріал викладено послідовно, без логічних розривів, із належним рівнем узагальнення. У тексті чітко простежується дотримання принципу побудови висновків за підсумками кожного параграфа, що забезпечує внутрішню структурну цілісність дисертації.

Загалом структура, логіка викладу, змістове наповнення та технічне оформлення дисертації свідчать про високий рівень наукової культури здобувача та відповідають вимогам, визначеним наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Мацюка Івана Миколайовича «Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку» та його публікаціями дало підстави стверджувати про те, що ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено. Робота є самостійним завершеним дослідженням, результати якого належать автору й чітко відмежовані від запозичених положень.

Текст дисертації характеризується належним рівнем наукової доброчесності: усі теоретичні положення, статистичні дані, цитати та графічні матеріали супроводжуються посиланнями на відповідні джерела. Це дозволяє стверджувати про дотримання автором академічної етики, самостійність виконання дисертації та відповідність принципам академічної доброчесності, визначеним чинним законодавством України.

Дискусійні питання та основні зауваження щодо змісту дисертації

Не зменшуючи практичної цінності, значимості та достатньо високого рівня дисертаційної роботи Мацюка І.М., слід вказати на окремі положення, які є дискусійними та потребують додаткових пояснень, а саме:

1. розкриваючи теоретичні засади дослідження організаційно економічних механізмів місцевого розвитку (Р1, п.п.1.2) автор стверджує, що «Основними координаторами процесу формування та реалізації місцевого розвитку (*суб'єктами місцевого розвитку*) виступають місцеві державні адміністрації (в у мовах правового режиму воєнного стану - місцеві військові адміністрації) та органи місцевого самоврядування» (с. 52). Не відкидаючи такої думки, зазначимо, що місцевий розвиток – це спільна діяльність не лише органів влади на місцях та ОМС, але і бізнесу, мешканців, освітніх, наукових, фінансових установ та багато інших зацікавлених стейкхолдерів, метою якої є формування економічного потенціалу громади задля покращення добробуту та підвищення якості життя населення. Врахування цього аспекту не тільки б поглибило теоретичні засади дослідження, але і підсилило б практичну спрямованість дослідження;
2. на сторінці с. 65 роботи відображено на рисунку 1.2 ключові фінансові складові ресурсного забезпечення місцевого розвитку. Основний акцент

зосереджено на бюджетних надходженнях, запозиченнях, коштах комунальних підприємств і трансфертах, тоді як в тексті дисертації йдеться також про інші джерела доходів (інвестиції, гранти, краудфандинг, тощо). Варто було б у роботі систематизувати фінансові інструменти місцевого розвитку, доповнивши їх залученими коштами від МТД, яка в наш час є вагомим джерелом фінансування місцевих ініціатив;

3. на рисунку 2.14 дисертації відображено витрати на виконання наукових досліджень і розробок за 2010, 2018, 2022 роки, що загалом є інформативним для виявлення регіональних диспропорцій у фінансуванні наукових досліджень. Водночас, значна концентрація витрат у Києві, Харкові, Запоріжжі і Дніпрі нівелює дані по інших областях, що ускладнює порівняння та візуальне сприйняття інформації. Доречно було б застосувати групування регіонів за рівнем фінансування, що дозволило б посилити аналітичні висновки та уникнути ефекту «затирання» малих значень;
4. заслуговує на увагу проведений аналіз місцевого розвитку на прикладі Волинської області (п. п. 2.2). Разом з тим, дискусійною та потребує глибшої аргументації є думка автора про те, що «...результати такого аналізу можна буде екстраполювати на переважну більшість областей» (с. 116). По-перше, дана область не типова, по-друге, зважаючи на війну в Україні, фіксуємо різні типи територій, а отже, і різні фінансово-економічні та безпекові умови та можливості. Наслідком є різні можливості забезпечення місцевого розвитку;
5. глибшої аргументації та ґрунтовних розрахунків потребує пропозиція автора щодо зарахування всього ПДФО до бюджету громади за місцем проживання (с.231). Чому все? Існує безліч законодавчих пропозицій щодо розщеплення в певних пропорціях і т. д. Безумовно, що ця проблема існує і її давно потрібно вирішувати, однак зі змісту не очевидно на яких міркуваннях базується така пропозиція.

Однак, вказані недоліки та дискусійні положення не носять принципового характеру та не спростовують одержаних нових наукових результатів дисертаційної роботи Мацюка І.М., а можуть слугувати підставою для наукової дискусії та продовження здобувачем подальших досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Мацюка Івана Миколайовича «Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку» є цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, яке виконано на достатньо високому науковому

рівні та вирізняється практичною спрямованістю. Структура та обсяг дисертації відповідають встановленим нормам. Зміст узгоджується з метою та поставленими завданнями.

Наукові положення, що винесені на захист, містять складові наукової новизни є достатньо обґрунтованими і дали змогу запропонувати концептуальні засади, діагностичні підходи, аналітичні інструменти та організаційно-економічний механізм місцевого розвитку в Україні.

Дисертація відповідає тематиці спеціальності 051 «Економіка», має завершений характер, побудована на міждисциплінарному підході та демонструє належний рівень наукової культури автора. Одержані результати мають теоретичну новизну, аналітичну переконливість і практичну значущість для формування місцевого розвитку.

З огляду на зазначене, вважаю, що за рівнем наукової новизни, обсягом проведених досліджень, ступенем обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій дисертаційна робота Мацюка Івана Миколайовича «Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження наукового ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, із змінами), а її автор Мацюк Іван Миколайович на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу регіональної фінансової
політики ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього»

Г. Возняк

Галина ВОЗНЯК

